

"Свеобухватан правно обавезујући споразум о нормализацији односа је циљ дијалога и кључни део мог мандата. То је такође кључни услов за две стране да се на крају придруже ЕУ. Моја жеља би била да идемо до краја и завршимо процес свеобухватним правно обавезујућим споразумом о нормализацији. То није било могуће, али такође желим да подвучем да смо прешли далек пут", рекао је у интервјуу за "Нову" специјални изасланик ЕУ за дијалог Београда и Приштине, Мирослав Лајчак.

Претходних 25 година име Мирослава Лајчака постало је саставни део овдашње политичке сцене и практично је постало незамисливо да велики и осетљиви политички процеси у региону, у којима је неопходан посматрач или посредник, прођу без ангажмана познатог словачког дипломате.

Професионалну каријеру, на овим просторима, Лајчак је започео на Косову, а ту ће га за неколико месеци и завршити (за сад).

Након истека мандата на позицији специјалног изасланика ЕУ за преговоре Београда и Приштине, Лајчак ће кренути путем мирне и спрам „трусног“ балканског подручја помало досадне – Швајцарске.

„Западни Балкан ми је веома прирастао срцу – провео сам више од 20 година своје каријере радећи или у региону или на пословима који су имали везе са регионом. Моја лична жеља је да Западни Балкан успе и коначно постане део ЕУ – јер регион ту припада – географски, економски, културно. Нема сумње у то; ЕУ је и ваш дом“, објашњава Лајчак у разговору за Нову.

Бројни изазовни задаци с којима се сусретао, почели су давне 1999. године кад је постао сарадник специјалног изасланика генералног секретара Уједињених нација за Балкан, да би две године касније постао амбасадор Словачке у СР Југославији. Свој балкански пут Лајчак је наставио 2006. године кад га је, током најважнијих догађаја у новијој историји Црне Горе, Европска унија именovala за посредника током референдума за независност те земље.

Након Црне Горе, пут га даље води у Босну и Херцеговину где је до 2009. године је обављао функцију Високог представника, да би наконг тога из домовине стигао позив да презуме место министра спољних послова Словачке.

По завршетку ангажмана у сопственој земљи, институцијама ЕУ и Уједињеним нацијама, Лајчак се вратио на Балкан где је преузео улогу посредника у дијалогу где ће остати до краја августа ове године.

„Мој мандат као ЕУ Специјалног представника завршава се 31. августа ове године. Продужаван је већ два пута, 2021. и 2022. године. Мандати ЕУСП обично трају четири године, као и у већини дипломатских служби, а до августа ћу на овој функцији провести четири и по године. Добра дипломатска пракса је да после тог периода дође до

кадровске промене и ја лично сматрам да је промена здрава“, објашњава на он.

Имате велико искуство у раду са земљама Балкана. Били сте у Црној Гори, Босни и Херцеговини, учествовали сте у преговорима Београда и Приштине. Какав утисак стичете са ових простора? Може ли се Западни Балкан интегрисати у ЕУ?

Западни Балкан ми је веома прирастао срцу – провео сам више од 20 година своје каријере радећи или у региону или на пословима који су имали везе са регионом. Био сам амбасадор Словачке у тадашњој Савезној Републици Југославији почетком 2000-их и истовремено сам био акредитован и у Македонији и Албанији. Служио сам као лични изасланик Хавијера Солане за референдум о независности у Црној Гори 2006. године и као Високи представник/Специјални представник ЕУ у БиХ од 2007. до 2009. године. Од 2020. године сам Специјални представник ЕУ за дијалог Београда и Приштине и друга регионална питања Западног Балкана. Моја лична жеља је да Западни Балкан успе и коначно постане део ЕУ – јер регион ту припада – географски, економски, културно. Нема сумње у то; ЕУ је и ваш дом. Истовремено, има још много посла, постоји толико неискоришћених економских, друштвених и културних потенцијала, које треба покренути. Морате боље да радите заједно као регион да бисте могли да покажете ЕУ и њеним државама чланицама да је сарадња са непосредним суседима могућа тако да коегзистенција у проширеној ЕУ неће бити изазов. Нажалост, пречесто је историја у овом делу света још увек превише присутна у дневној политици и отежава напредак ка заједничкој будућности. Овај регион је видео насилне сукобе и важно је да се носимо са тим и да из тога учимо, али не на уштрб кретања напред. Погледајте Немачку и Француску на пример 1974. године, 29 година после Другог светског рата. Они су одлучили да раде заједно за будућност својих народа упркос два светска рата и изградје један од најуспешнијих мировних пројеката данас.

Дакле, сада заиста треба да засучете рукаве и да то остварите јер људи у региону то заслужују. И кад кажем сада, заиста мислим сада. Врата за европске интеграције Западног Балкана су отворена. Може се рећи да је било периода неиспуњених обећања, периода када та врата нису била потпуно отворена, али сада јесу и ову прилику не треба пропустити. Рат у Украјини је потпуно променио све. Ипак, иако је проширење популарна реч ових дана, такође морам да кажем да би било погрешно веровати да је само замах довољан да се регион уведе у ЕУ, јер није. Регион треба да покаже да је спреман да напредује у испуњавању очекивања која ЕУ има од нових чланица. Испуњавање реформи и даље је неопходно и у томе неће бити попуштања. Ово захтева од региона да промени начин на који се политика води и усвоји нову политичку културу како би се убрзале реформе и олакшало решавање билатералних спорова. Дозволите ми да ово нагласим, ЕУ неће увозити нерешена билатерална питања. Морате да се позабавите њима пре него што се придружите клубу.

Нови фонд за раст Западног Балкана такође је јасан је сигнал посвећености ЕУ да integriше регион у ЕУ. Не говоримо само о 6 милијарди евра новца пореских обвезника ЕУ, већ и о постепеном приступању ЕУ. Порука је јасна – желимо вас, али такође очекујемо да испуните свој део посла и предузмете неопходне реформе и акције. Да одговорим на ваше питања, да, мислим да се регион може интегрисати у ЕУ – а недавни догађаји су јасно показали да је ЕУ спремна за то. Али лоптица је сада у дворишту региона, који мора да покаже да је спреман.

Да одговорим на ваше питања, да, мислим да се регион може интегрисати у ЕУ – а недавни догађаји су јасно показали да је ЕУ спремна за то. Али лоптица је сада у дворишту региона, који мора да покаже да је спреман.

Најављено је да нећете продужити мандат као ЕУ специјални представник за дијалог Београда и Приштине? Зашто?

Мој мандат као ЕУ Специјалног представника завршава се 31. августа ове године. Продужаван је већ два пута, 2021. и 2022. године. Мандати ЕУСП обично трају четири године, као и у већини дипломатских служби, а до августа ћу на овој функцији провести четири и по године. Добра дипломатска пракса је да после тог периода дође до кадровске промене и ја лично сматрам да је промена здрава.

Све у свему, с обзиром на мандат, увек је било јасно да је задатак веома изазован и да зависи од много фактора. Како ја то видим, то није спринт већ више штафета на дуге стазе у којој ћу држати штафету до краја августа. На том путу било је продора и застоја, фрустрација и радости. Прошлогодишњи Споразум о путу ка нормализацији који су Косово и Србија закључили у Охриду је нешто што треба истаћи. Овај споразум пружа јасан оквир за будућност процеса нормализације – на који су се обе стране пристале и који утире пут за свеобухватну нормализацију односа. **За жаљење је што стране још увек нису дошле до договора како ће се споразум спроводити.**

ЕУ је урадила све што је могла, али не можемо да желимо нормализацију више од Косова и Србије. Обе стране су власници процеса и морају да доносе тешке политичке одлуке. Наставићу напоре да започнемо имплементацију Споразума до последњег дана свог мандата. Након тога ћу предати штафету свом наследнику, ма ко она или он био – а то је на државама чланицама ЕУ И Високом представнику за заједничку спољну и безбедносну политику да одлуче. С обзиром на моју емотивну и професионалну приврженост региону, одлазак са ове функције није крај мог интересовања или

ангажовања на Западном Балкану. Све док се бавим дипломатијом и политиком, бићу снажан заговорник интеграције Западног Балкана у ЕУ.

Да ли је дијалог о Косову у ћорсокаку?

Не бих рекао да је дијалог у ћорсокаку, али сваки овако тежак и политички осетљив процес има своје успоне и падове. Као што знате, разговори о нормализацију односа између Косова и Србије почели су 2011. Одговоран сам за овај процес од 2020. године – скоро 10 година након његовог почетка.

Наравно, моја жеља би била да идемо до краја и завршимо процес свеобухватним правно обавезујућим споразумом о нормализацији. То није било могуће, али такође желим да подвучем да смо прешли далек пут. Прошле године смо договорили два документа: Споразум о путу ка нормализацији и Анекс за његову имплементацију. Ако мало застанемо и анализирамо, ово је значајно достигнуће јер више нема потребе да се питамо шта треба да радимо, или како, већ остаје само питање када. Сада **имамо јасан оквир за даљи пут са којим су се обе стране сложиле**

– и наравно разочарани смо што је годину дана касније имплементација била веома ограничена. Дискусије о имплементацији често су биле ометене тензијама, које су захтевале управљање кризама. Имали смо неколико великих криза прошле године, што је отежавало напредак ка нормализацији. Али, као што сам рекао, постигли смо нешто веома важно.

Нема повратка назад.

У тренутном геополитичком контексту и у овом тренутку, нема бољег договора ни за једну страну, тако да се морају фокусирати на имплементацију. И Косово и Србија тачно знају шта треба да раде – само треба коначно да имплементирају договорено.

Паралелно са тим, постигли смо важне кораке и конкретна решења која користе људима на терену. На пример, признавање личних докумената и регистарских таблица, чиме је окончан такозвани „режим налепница“. Успели смо да регулишемо питање енергетике на северу Косова, на које се чекало више од 20 година.

Сада разговарамо о томе како да ублажимо утицај уредбе о готовинском плаћању на свакодневни живот људи, што нажалост одвлачи пажњу од напредовања у примени Споразума о путу ка нормализацији. Став ЕУ и даље је да до привременог решења морамо доћи без даљег одлагања како би се фокус вратио на нормализацију односа, а трајно решење се мора наћи упоредо са применом одговарајућих одредби Споразума о путу ка нормализацији. У наредним месецима, надамо се да ће се стране фокусирати на напредак у примени самог Споразума.

Колико су Београд и Приштина далеко (или близу) од постизања споразума о коначном споразуму?

То заиста зависи од две стране. Процес је у њиховом власништву и говоримо о њиховој будућности. Обе стране имају европске интеграције као стратешки приоритет и напредак у нормализацији њихових односа је од суштинског значаја за напредак ка ЕУ. ЕУ је била врло јасна да су врата отворена, и ако су озбиљно заинтересовани за своју европску будућност, и Србија и Косово знају да морају постићи свеобухватан и правно обавезујући споразум о нормализацији. Имплементација Споразума о путу ка нормализацији отвара пут за то, а Косово и Србија морају да уложе додатни напор и доведу процес до краја. Ми можемо саветовати, предлагати и помоћи на сваком кораку на том путу и то и радимо. Ипак, на крају, две стране су те које треба да нормализују своје односе.

Често се говори о тзв. „правно обавезујућем споразуму“ којим ће се закључити дијалог две стране. Да ли је то већ било на столу и да ли су две стране дале изјаве о томе? Шта би то значило?

Тако је – свеобухватан правно обавезујући споразум о нормализацији односа је циљ дијалога и кључни део мог мандата. То је такође кључни услов за две стране да се на крају придруже ЕУ. Почели смо да разговарамо о различитим елементима овог споразума 2020. године и постигли смо добар напредак у различитим елементима. Са променом власти у Приштини, променио се и приступ Косова разговорима о свеобухватном споразуму. Међутим, све наше активности везане су за свеобухватни споразум. **Споразум о путу ка нормализацији, закључен прошле године, важан је део у овој слагалици. Имплементација овог споразума има за циљ да отвори пут ка свеобухватном споразуму о нормализацији, те стога очекујемо пуну и безусловну имплементацију свих његових одредби без одлагања. Текст Споразума је јасан, па је стога врло јасно шта обе стране треба да ураде. ЕУ је више пута подсећала да је Споразум у целини обавезујући према међународном праву. Стога, сваки недостатак имплементације не само да угрожава европске интеграције две стране, већ и штети њиховој репутацији као кредибилних и поузданих партнера.**

Дозволите ми да поновим оно што је ЕУ саопштила поводом годишњице Споразума у марту, наиме да је за жаљење што је упркос великим напорима ЕУ и шире међународне заједнице, до сада било веома ограниченог напретка и Косова и Србије у спровођењу обавеза које су прихватили.

Неретко можемо да чујемо председника Србије Александра Вучића како каже да је Србија та која поштује договоре, за разлику од Приштине, и да је то разлог зашто нема помака. Шта је истина?

Као посредник избегавам да будем увучен у дискусију и међусобно оптуживање ко је шта урадио, а ко није, ко је крив за недостатак напретка... **Реалност је да и Косово и Србија имају списак неизвршених обавеза које произилазе из прошлих споразума, а поврх тога, ниједна од страна још није почела да примењује Споразум о путу ка нормализацији.**

Имплементација треба да почне одмах тако што и Косово и Србија почну да испуњавају своје обавезе паралелно и корак по корак на основу принципа да обе стране морају нешто да ураде да би нешто добиле. Сада би фокус требало да буде на напретку у пуној имплементацији Споразума без предуслова или одлагања.

Одговорности страна су јасне: на Косову је да покрене процедуру за оснивање

Асоцијације/Заједнице општина са већински српским становништвом на Косову и прихвати европски нацрт статута, а на Србији је да паралелно испуњава своје бројне обавезе, почевши од признавања симбола Косова, докумената и институција – што је предвиђено планом редоследа потеза имплементације.

Обе стране и њихова конструктивност ће се мерити искључиво на основу напретка у имплементацији – а не на основу поступака или јавних изјава друге стране. Лопта је у дворишту Србије И Косова, а ми чекамо да почну да испуњавају договорено.

Какав сте утисак стекли о Александру Вучићу и Аљбину Куртију после свих ових разговора? Да ли имају капацитет да постигну договор?

Оба лидера имају јаке мандате да доносе тешке политичке одлуке, што процес дијалога неизбежно захтева. Већ сам поменуо да је нормализација односа кључна и за Косово и за Србију да напредују на свом европском путу, тако да Дијалог није само о нормализацији односа већ и о будућности Косова и Србије. Грађани желе да буду у ЕУ и одговорност је и обавеза лидера да изађу у сусрет захтевима грађана. Не сумњам да и један и други желе интеграцију у ЕУ. У супротном, шта је алтернатива? Сукоби? Насиље? Обојица лидера очигледно имају веома различито схватање шта значи нормализација и јасно је да је то веома осетљиво питање са политичке тачке гледишта. Међутим, јасно је да на крају ни једни ни други неће добити 100% онога што желе. Потребни су компромиси и флексибилност као и стратешка визија и државничко понашање како би се напредовало у нормализацији односа. То је оно што ЕУ очекује од лидера да покажу.

Кад бисте могли да опишете лидере Западног Балкана у 3 речи, које бисте речи употребили?

Као искусан дипломата, радије бих избегавао личне квалификације или описе. Није на представницима ЕУ да карактеришу лидере региона, већ на њиховим гласачима.

(Нова.рс)